Félálomban nehéz tanulni

TV képernyő

Akárhányszor szó kerül a fiatalok történelmi ismereteinek csekély voltáról, s történelemszemléletük, folytonosságtudatuk kialakulatlannak vagy éppen nemlétezőnek nyilvánítjuk, egyre gyakrabban támad föl az emberben az igény: a helyzetet regisztráltuk immár, ideje lenne a cselekvésnek. Tenni kellene, sokfélét, hogy a nemzedékek harmonikusabban élhessenek együtt, mert a fiak tudnak és értenek lényeges dolgokat az apák sorsáról; hogy tágabb körű kötődéseik is lehessenek, mert tudnak és értenek lényeges dolgokat a nemzet sorsáról.

A látszat ellenére a televíziónak igenis van kínálata. Kínálata, vagyis olyasfajta „tettei", *műsorai, amelyekből legalább csipegethetne építőelemeket, alakuló történeti tudatához az ifjúság.* A látszat ellenére, mondom, mert erős a gyanúm, hogy a szóban forgó korosztály a televízió másfajta, persze ugyszintén létjogosult kínálatából csipeget, össznépi gyengeségünkön okán, a könnyebb ellenállás felé mozdulva megint. Tehát, mondjuk, könnyebben észreveszik a nézők, hogy vasárnap western (bárha 1950-ből), hogy szombaton krimi. (S bár *Leopárd és társai* a háború alatt az ellenállóknak juttatták a rablott holmit, eme dicsőség háború utáni kalandsorozatukban is glória a fejük fölött — enyhén szólva kételyeink vannak a krimi történelemszemléletet formáló hatásait illetően. Ambátor lehetséges, hogy ennek titkos reményében vásároltuk a filmeket, hiszen bűnügyi sztoriknak igencsak gyengek.) Avagy: *Egy ur az urból*, szintén a szombati koktélban, talán hogy módunk legyen eltöprengeni, melyik a falrengetőbb ostobaság: a „nau-nauzás" vagy amikor a *Bolondos legszikonban* töltögeti valaki a pezsgőt egymásra rakott poharakba — legalább tíz hosszú percig.

Azt a másik fajta kínálatot *azért is nehezebb észre venni, mert dugdossák. A késő esti órákban közvetítik, vagy a kettes műsorban akkor, amikor az egyes valami könnyű szórakozást ígér, és fordítva.* Nem az elmúlt héten esett meg, hanem az azelőttin, hogy a *Kassák Lajos* regényéből készült *Az út vége* című tévéjátékot, történelem- és emberismereti „leckét" fél 11 után kezdték vetíteni — *pedig félálomban nehéz tanulni.* Az elmúlt csütörtökön *Heinz Rühmann*, a sokarcú, tehetséges német színész Baltazárként közlekedett az egyes programon, mialatt a másikon *Juhász Gyula* történész éppen azokról a második világháború idején uralkodó eszmékről beszélt, amelyeket ismerni jó lenne a *Krónika* című Sára-sorozat filmjeihez. Előtte nap, szerdán, szintén a történész szerepelt *Száraz György* író és *Tóth Sándor* hadtörténész társaságában a 2. magyar hadsereg sorsát „bevalló" sorozatban. S ugyanabban az időben ismételték meg a kettesen *Simó Sándor* egyik legjobb, a történelemről jó néhány érvényességet mondó filmjét, az *Apám néhány boldog évét.*

A történelmi tudatot formáló kínálat pénteken *Palotai Borisnak* a Pentelét Sztálinvárossá építőkről szóló művével folytatódott. *Nemere László* kissé hatásvadászón rendezte tragédiával csattanóssá a könyv anyagát, de a tévéfilm *(Hetedik év)* így is közvetlen segítség lehetett önismereti törekvéseinkben. Hiszen különös sorsú főszereplője mögött, mellett, ott sorakoztak a hétköznapibb történetű emberek, és fölsejlett az a mai fiataloknak igencsak furcsa hatalmi mechanizmus, mely egykent manipulálta ezt a heterogén tömeget, s homogén légkört, a félelem és a kiszolgáltatottság légkörét borította az országra. *Bodnár Erika, Sinkovits Imre, Horváth Sándor, Tábori Nóra* és még sok más kiváló színész nagyszerű alakításainak is tanúi lehettek a film nézői. A fiatalok is, föltéve ha nem inkább a könnyű, zenei panorámát a *Pulzust* választották néznivalónak, melyet ugyanebben az időben adtak a kettesen.

Sulyok Erzsébet

Úgy szolgál, ahogy mi szolgáljuk!

Fő az egészség

„Óh, de rég találkoztunk, hogy vagy?" röpítjük egymás felé a kérdést, talán már pusztán megszokásból, választ se várva. „Hogy van?" — kiáltjuk oda a szomszédnak, „Hogy szolgál a kedves egészsége?" — érdeklődünk választékosabb stílusban ismerősünktől, s már rohannánk tovább. Pedig de sokan „kapják el" szívesen a fölkínált lehetőséget a kitárulkozásra, arra, hogy elmondják saját derékfájásukat és a gyógyítás viszontagságait, hogy tudassák mással is: „Az ángyom leesett a létráról a hét végén, Petikét megharapta a kutya, az a részeges apja meg..." Ha meg más természetű panaszok özönétől akar mielőbb megmenekülni a gyanútlan érdeklődő, imígyen búcsúzik el, mielőbb elzárandó az áradat csapját: „De sebaj, Jóska bátyám, *fő az egészség!*"

Úgy bizony, az egészség. *Mint életünk központi témája, szóbeszéd tárgya* ez úton-útfélen, az ABC-ben, az utcasarkon, a kiskapuban, a lépcsőházban, csak sajnos még mindig kevés szót vesztegetnek erről a szakavatottak. Ha már megbetegedtünk, jó kezekbe kerülünk, de addig és azután? *A legtöbb betegség megelőzhető*, sokat meg lehet kapni egyszerűbben a tudatlanságért cserébe. Ezután viszont nagyon sokba kerül az egyénnek és a társadalomnak, hogy megszabaduljon tőle: időben, pénzben, lelki törődésben egyaránt.

Olyan ez, mint az egyszeregy: ha a tudás „öli" a kórokozókat, ha képes más pályára téríteni őket, ha a tájékozottság a páncél ellenük, hát vértezzük fel magunkat vele! Akkor talán nem lenne magyar gyerek aki „nincs"-et válaszolna a kérdésre, van-e fogkeféje és külön törülközője odahaza. Akkor — talán — többen innának tejet és kevesebben alkoholt, jobban fogyna az üzletekből a gyümölcs, mint a habos sütemény. Akkor talán kevesebb embert figyelmeztetnének a föl nem fedezett bőrbetegségére a kötelező tüdőszűrésen, kevesebb bolti eladó mérné krumplitól sáros kézzel a kenyeret, kevesebben tűszentenének a másik képébe a buszon, és ha a bacilusgazdák tudnának egyet s mást a kórokozók természetéről, talán uszodáink vize sem lenne olyan fertőzött, mint amilyen... Talán, talán. *A szellem és a nevelés* hatékonyságában hinnünk *kell.*

De hol és ki hintse el az egészség megőrzésére vonatkozó tudnivalókat? Hol és ki nevelje, szoktassa a kisgyereket, a serdülőt, a szülővé váló felnőttet, az idős embert az életkora-megkövetelte helyes életmódra? Napjainkban sajnos egy kézenfekvő válasz kínálkozik: *az orvos.* A falun élők még hozzátennék: *a gyógyszerész.* Csakhogy ez több okból sem megnyugtató megoldás. Először is: orvos, patikus színe elé csak akkor kerülünk, ha már betegek vagyunk, s gyógyultan általában ismét eltűnünk a látószögükből. Igaz, az a néhány találkozás is alkalmas arra, hogy némi ismeretet magunkba szívjunk, hogy a jótanácsokat elraktározzuk. Az orvos önszántából, hivatástudatból tarthat fővilágosító előadásakat az érdeklődőknek. De mi lesz azokkal, akik maguktól nem érdeklődnek?

Mint általában a nevelés, *az egészséges életmódra való tanítás, a szoktatás is folyamat*, amely csecsemő — sőt anyja révén — embriókorától az ember élete végéig tart. Szükségeltetnek hozzá nevelők és a tudás megszerzésére törekvő neveltek. *Kettőn áll a vásár...* Tegyük fel, bennünk megvan a jó szándék, hisz saját kincsünk, egészségünk megtartásáról van szó. De kik mutatják meg a helyes utat? Szüleink, föltéve, ha ők maguk tájékozottak ezügyben. Azután intézményekbe kerülve a dajka, az óvónő, majd a tanárok, ha képzésük predesztinálja őket erre, és maguk is fontosnak tartják ezt is, nemcsak szaktárgyukat. Nevelők lehetnek az egészségügyi dolgozók, ha hivatástudatukba, idejükbe belefér, felelősségteljes gyógyító munkájuk mellett futja a megelőzésre is. Taníthatnak még a Vöröskereszt és a Csongrád megyei KÖJÁL egészségnevelési osztályának rendezvényei.

Nyilvánvaló hát: *nevelő mégcsak lenne, ha az egészségre nevelés megfelelő rangot kapna az oktatás- és művelődésügyben, az egészségügyben egyaránt.* Mint hogy amolyan balkézről kezelt téma ez mindenütt, beszélnek róla, csak éppen senki nem veszi elég komolyan. *Hogy a sok bába között ne vesszék el a gyerek, összehangoltabb, tervszerűbb tematikára, módszerekre lenne szükség.* Hogy kik vehetnék kézbe ezt? *Léteznek főhivatású egészségnevelők, csak észre kellene venni, és az egészségügynek el kellene ismernie őket.*

A KÖJÁL egészségnevelési osztályának dolgozói valamennyien diplomások, egészségügyi főiskolai végzettségük van. Fő feladatuk az idén: kísérletet tesznek arra, hogy az egészségnevelés módszertanát, tartalmát beépítsék az egészségügyi dolgozók továbbképzésébe, hiszen ők ilyen jellegű ismereteket nem szereztek. Sajnos az orvos-, gyógyszerészhallgatók is a kelleténél kevesebbet. Az egyetemi oktatásba, a pedagógusképzésbe is szeretnék „becsempészni" az egészséges életmódra vonatkozó tudnivalókat. Törekvéseik egyik életreváló megnyilvánulása: Újszegeden klubot akarnak létesíteni volt helyiségükben, a November 7. Művelődési Házzal közösen, az Odesszai Szabadidős és Közművelődési Egyesület részeként. Az országban ez lenne az első olyan intézet, amely a szokásos célok mellett kiemelten adna helyet az egészségnevelésnek. Az állandóan nyitvatartó klubban bárki hozzáférhet különböző — tehát köztük egészségügyi — információkhoz, otthonra lelnének az egészségneveléssel foglalkozó kiscsoportok. Helyet kapna ebben a szabadidős intézményben a családi élet, a szexológia iránt érdeklődők klubja, foglalkoznának szülés előtti pszichikai előkészítéssel, működne gyermek-, városi diabetikus- és jógaklub is.

Gyermekeknek, felnőtteknek, idős embereknek igenis tudniuk kell, mi a teendőjük testi-lelki egészségük érdekében. S ha van, aki átadja ezeket az ismereteket, csak magunkat okolhatjuk, ha nem élünk velük. Mert: *hogy szolgál az egészségünk? Ahogy mi szolgáljuk az egészségünket.*

Chikán Ágnes

rádiófigyelő

Beszélünk magyarul

Fenti kijelentés ugyan fölöttébb ritkán olvasható kirakatokban az *English spoken* vagy a *Man spricht Deutsch* mellett, e jeles ismertetők magyar megfelelőjével — a kis piros-fehér-zöld táblácskával együtt — legfüljebb ha Bécsben, a Mariahilferstrassén találkozni. Mégis: magyarul beszélni ezen a földön 15 millió embernek elemi megnyilatkozási forma. Sőt, közülük több milliónak — identitásuk legfontosabb segélycsomagja is, lásd ez ügyben *Sütő András* vonatkozó esszéit.

Beszélünk magyarul, olvashatnánk az angol vagy német bolti feliratok mintájára — s közben már e mondat is hibás szórendű. Anyanyelvünket helyesen beszélni, miként *Illyés Gyula* írta, valójában jellemkérdés. S mivel a magyarságból roppant kevesen születnek stilisztának, kell, hogy legyenek nyelvünk szentségét már-már vallásosan tisztelő, igen bölcs emberek, akik a megfelelő eszközökkel vállalják egy sajátos nevelés, az „anyanyelv-pedagógia" ügyét.

És ráadásul itt van a rádió. Az a tömegkommunikációs eszköz, ami orvosi tanácsoktól útinformig a rövid tartamú tájékoztatás, orientálás köztudottan kiváló terepe. Ha kéthetente kedden este bekapcsoljuk, a Petőfin megszólal a mai magyar nyelvészet két doyenje: *Péchy Blanka* és egyetemi éveim kedves professzora, *Deme László*. *Beszélni nehéz*, mondja műsoruk címe, de ők elsősorban nem könnyíteni — oktatni, nevelni akarnak. S teszik ezt évek hosszú során kialakult óriási tudással-tapasztalattal, és egy olyan, örömteli alapossággal kiépített hálózat segítségével, mely a rádióújságban olvasható-megoldható példamondatoktól kiterjedt levelezési tranzakciókig terjed. Az iskolai Beszélni nehéz-körök haszna egyszerűen fölbecsülhetetlen. A sajnos már-már közhelyszintre süllyedt mondat — *nyelvében él a nemzet* — teljes mélységében átérezhető, ha halljuk Deme László szabatos okfejtését, mondjuk a minősítő jelző szerepéről, vagy a szakaszhangsúly tartalmi változást kifejező funkciójáról. Mondhatnánk persze, „csak" afféle iskolai nyelvtan- és stilisztikaoktatást kiegészítő rádiós programról van szó — a cáfolat dolgozatfüzetek ezreiben, és főként ellesett utcai mondatokban található.

Ha a rádiót ugyanazon a héten, mondjuk szombaton délután is bekapcsoljuk, a változatosság kedvéért ezúttal a Kossuth-adóra tekerve a mutatót, ezzel a műsorcímmel találkozhatunk: *Magyarán szólva.* Kemény, gerinces, körtönfalazás nélküli kifejezés. Az egyenesség sűrítményszólása. Magyarán szólva: igen gyakran elképesztően rondán beszélünk, magyarul szólva. E tizenöt perces műsor három egysége: háromféle módszer, tisztességes nyelvhasználatot propagálandó. *Grétsy László* nyelvőrködése például arról győz meg, hogyan *ne* használjuk félművelten a marsallbottal, a vizes lepedővel, vagy a pálca- és lándzsatöréssel kifejezendő szállóigéket. A két-két fős csapatok szópárbaja látszólag egyszerű hasonlatok, kifejezésbeli vagy csupán jelentéstartalmi kérdések ismeretét ellenőrzi, kitűnően. A jegyzetrovat pedig olyan, bántóan elburjánzott jelenségeket vesz célba, mint például az *egy* határozatlan névelő szükségtelen, germanizmusnak számító használata, s ezzel összefüggésben a nyegle, „pestiesch" szóhasználat és stílus. *(Ez egy játék* — ilyen szörnycímmel már plakátok is láthatók szép fővárosunkban.)

Beszélünk magyarul. Magyarul beszélünk. De hogyan. Ezt az urál-altáji szinte rokontalan-árva, nekünk mégis a világon legszebb nyelvet örököltük édesanyánktól, s jól használni, jól élni vele a legnagyobb feladatok közül való. Igaz, attól még senki sem fog több pénzt keresni, ha helyesen és szépen beszél magyarul. De aki e tényezőkkel méri önnön súlyát a világban, annak hiábavaló idézni *Kosztolányi Dezső* mondatát is, miszerint életének legfontosabb eseménye, hogy magyarnak született.

Domonkos László

A technikusképzés előkészítése

Elkészült az iskolarendszerű technikusképzés bevezetésének hároméves programja — tájékoztatták a Művelődési Minisztérium illetékesei az MTI munkatársát.

Az Elnöki Tanács törvényerejű rendelete alapján *a következő években újra iskolarendszerben képzik majd a középfokú műszaki munkaköröket betöltő technikusokat.* A cél, hogy az ipar, az építőipar, a mezőgazdaság, a szállítás és hírközlés különböző területein dolgozó technikusokat jól megalapozott általános műveltséggel, a napi és a jövőbeli igényeknek is megfelelő szaktudással, szervezési, vezetési, ideológiai-politikai ismeretekkel — egyes munkakörökben idegen nyelvi ismerettel — bocsássa ki az iskola. Olyan középfokú szakembereket, akik képesek a termelési, üzemeltetési folyamatok előkészítésére és végrehajtására, a kutatási, fejlesztési részfeladatok önálló végzésére, alsó szintű vezetői, valamint magasabb szakmai igényű fizikai munkakörök ellátására.

Ezekben a hetekben alakítják ki az oktatási szakemberek a tantervi irányelveket, amelyeket a közeljövőben széles körű szakmai vitára bocsátanak. Az illetékes minisztériumok az oktatási szakemberekkel együttműködve elkészítik az úgynevezett szakosítási jegyzékeket, vagyis meghatározzák, milyen szakterületekre képezzenek technikusokat. *Dolgoznak már az egyes szakok főbb követelményeinek kialakításán is.* Ennek alapján a *Művelődési Minisztérium 1983 közepére tervezi a technikusi szakok óratervtervezetének elkészítését.*

Az általános és a szakmai nevelési terveket október végére dolgozzák ki, ezeket szintén szakmai vitára bocsátják. *Ugyanezen időszak feladata a technikusképzés indítására alkalmas iskolák kijelölése,* valamint annak az 1984-ben induló felnőttképzési forma létszámának meghatározása.

A jövő év elején véglegesítik és kiadják a technikusképzés nevelési és oktatási terveit. 1984 őszéig elkészülnek azok a szakmai tankönyvek és tankönyvpótló jegyzetek, valamint a módszertani dokumentumok, amelyek a felnőtt technikusképzéshez szükségesek.

A jövő év során készítik fel az iskolák vezetőit, pedagógusait, a vállalati szakemberek közül kikerülő óraadó tanárokat a nevelési és oktatási tervek alkalmazására.

A technikusképzés 1985. évi feladatai közül kiemelkedik a nappali képzés megindítása; a képzésbe kapcsolódó iskolák vezetőinek, pedagógusainak, vállalati óraadóinak felkészítése; az eddigi szakközépiskolai érettségi-képesítő vizsgaszabályzat módosítása a technikusképesítés vizsgaszabályzatának kidolgozása.

WHO-munkabizottság ülése Szegeden

Népesedés, túlnépesedés, születésszabályozás — világszerte az érdeklődés középpontjában álló témák. Tudományos intézetek, klinikák százaiban kutatják a szakemberek a fogamzásgátlás különböző lehetőségeit.

Az Egészségügyi Világszervezet 1972 óta úgynevezett humánreprodukciós programban foglalkozik ezekkel a kérdésekkel. Az egyes munkacsoportok tevékenységét a világ tudósaiból álló bizottság irányítja, amely évente egyszer Genfben, egyszer pedig a világ más városában ülésezik. *A tablettás fogamzásgátlás kérdéseivel foglalkozó munkacsoport* — az Egészségügyi Minisztérium hivatalos meghívása alapján — *az idén Szegeden tartja ülését.* Azért is esett a választás ezúttal hazánkra, mert itt igen elterjedt ez a védekezési mód, és adottak a tudományos kapcsolatok is: a SZOTE szülészeti és nőgyógyászati klinikája ugyanis a WHO-program egyik kutatóközpontja.

A SZAB-székházban tegnap, hétfőn megkezdett, háromnapos zárt ülésen columbiai, NDK-beli, izraeli, indiai, mexikói, kenyai, angliai és a Kínai Népköztársaságból érkezett tudósok, a bizottság hazai tagjai, valamint a meghívottak a *hormonális fogamzásgátlás aktuális kérdéseiről tanácskoznak.* A rendezvényt február 3-án, csütörtökön egynapos tudományos szimpózium egészíti ki, ahol külföldi és hazai előadók számolnak be kutatási eredményeikről.